

This research is dealt with the experience of arrangement of social care for orphans and neglect children in Ukraine in the second half of XIX – early XX century by government, social organizations and individuals.

Keywords: Ukraine, history, social care, orphans, neglected children, shelter.

Отримано 10.6.2013

УДК 61:37.013.42:378.6

С. С. Хлєстова

ОРГАНІЗАЦІЯ СОЦІАЛЬНО-ВИХОВНОЇ РОБОТИ В СИСТЕМІ ВИЩИХ МЕДИЧНИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

В даній статті розглядається організація та зміст соціально-виховної роботи в системі вищих медичних навчальних закладів, її напрями, а саме морально-етичний, трудовий та професійно-орієнтований.

Ключові слова: соціально-виховна робота, соціально-виховне середовище, студентство, соціалізація.

В данной статье рассматривается организация и содержание социально-воспитательной работы в системе высших медицинских учебных заведений, ее направления, а именно морально-этическое, трудовое и профессионально-ориентировочное

Ключевые слова: социально-воспитательная работа, социально-воспитательная среда, студенчество, социализация.

Розвиток вищої школи на сучасному етапі неможливий без усвідомлення ролі та значення ефективної організації соціально-виховної роботи зі студентською молоддю. Підґрунтям для вирішення існуючих проблем є Закони України "Про освіту", "Про вищу освіту", Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ століття). Соціально-виховна робота вищих навчальних закладів є достатньо суб'єктивним фактором, тому залежить від докладання професійних зусиль викладачів-кураторів, менеджерів соціально-виховної роботи, медичних та соціальних психологів, адміністрації вищих навчальних закладів тощо.

Теоретико-методичні засади соціально-виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів обґрунтовано в працях

О. Биковської, Р. Вайноли, А. Капської, С. Карпенчук, М. Лукашевича, С. Савченка та інших. Окремі аспекти організації виховної роботи зі студентами вищої школи представлено в дослідженнях останніх років Р. Абдулова, Л. Бурдейної, В. Долженко, К. Дубич, Т. Мороз, О. Теплої, А. Ушакова та інших.

Звичайно наукові праці відомих вчених ми беремо до уваги, але все ж таки щодо конкретного змісту та напрямів організації соціально-виховної роботи вищих медичних навчальних закладів, то ми бачимо інші підходи вирішення існуючих проблем.

Тому **метою** нашої статті є організації соціально-виховної роботи у системі вищих медичних навчальних закладів та розробка змісту даної роботи, в якій ми включаємо напрями, а саме морально-етичний, трудовий та професійно-орієнтований.

Традиційна соціально-виховна робота виявилася сьогодні малоефективною щодо забезпечення високого рівня сформованості загальнолюдських та професійних цінностей майбутніх фахівців. Про це свідчать наявні суперечності між:

- вимогами, які висуває суспільство в нових соціально-економічних умовах до підготовки фахівців і професійною культурою активністю студентів вищих медичних навчальних закладів;
- соціальною значущістю активного включення студентів у процес соціально-виховної роботи вищих медичних навчальних закладів та недостатньою розробленістю і варіативністю форм та методів активізації студентської молоді.

Подолання означених суперечностей потребує розв'язання низки проблем, пов'язаних із визначенням сутності процесу соціально-виховної роботи в системі вищих медичних навчальних закладів, обґрунтуванням можливостей формування професіоналізму та вихованості студентів у позанавчальній діяльності, розробкою теоретичних засад та змістовно-технологічного забезпечення.

Важливим є той факт, що після закінчення вищого навчального закладу, випускник повинен володіти такими професійними якостями: високим рівнем фахової підготовки та практичними знаннями, уміннями і навичками; фаховою ініціативою, організованістю у зв'язку з обраною професією лікаря; умінням володіти собою у конфліктних професійних ситуаціях; швидко приймати правильне професійне рішення при складних життєво-важливих ситуаціях, не завдаючи шкоди людині. Всі вище перелічені якості є обов'язковими для майбутньої професійної діяльності.

Таким чином, щоб сучасна студентська молодь виправдала та підтвердила своє високе професійне покликання медичного фахівця, необхідно якнайшвидше та найефективніше поліпшити та активізувати процес соціально-виховної роботи вищих медичних навчальних закладів.

Відомий вчений І. Бех підкреслює виключну важливість оволодіння професією в житті кожної людини і стверджує, що "виступаючи способом самоактуалізації особистості у соціально-схвалюваних видах діяльності, професійна діяльність у той же час служить і одним із основних способів життєвого самовизначення". Але для того, "щоб трудова діяльність зайняла належне місце в ієрархії особистих цінностей, – продовжує вчений, – вкрай важливо, щоб з ранніх етапів допрофесійного становлення студенти почали рефлексію свого смислового простору, побачили його зв'язки з цілями і завданнями майбутньої професії, а також були включені в спеціально організовану роботу з розвитку своїх смислових орієнтирів" [1, с. 228].

Тому вища школа, як основна сфера формування кваліфікованих спеціалістів, має корегувати всі негативні прояви суспільного розвитку та проблем, що накладаються на процес соціалізації студентської молоді.

Можна стверджувати, що молоді люди, які обрали навчання саме у вищому медичному навчальному закладі, це та еліта молоді, на яку суспільство може покласти надії майбутнього. Це певна група особистостей, які створюють культуру в суспільстві, в якому вони живуть та у своєму повсякденному житті, самостійно формуючи себе як майбутнього висококваліфікованого фахівця та культурного громадянина України.

Але, все ж таки, студентство – це одна із самих проблемних груп суспільства, яка на собі переносить динамічні внутрішні зміни та постійні ускладнення взаємозв'язків, різнохарактерні відносини та взаємовідносини з усіма елементами соціальної структури суспільства. Тому ми прагнемо розглядати студентську молодь як пріоритетну соціальну групу для якої організація соціально-виховної роботи в системі вищої медичної школи є професійною необхідністю.

На нашу думку при організації соціально-виховної роботи зі студентами потрібно враховувати та приділяти значну увагу такому поняттю як "соціально-виховне середовище". Це конкретно-історичне середовище, в яке інтегрується соціально-виховний потенціал основних структур простору з метою створення найбільш сприятливих умов для індивідуального розвитку студентів, на яких спрямована соціально-виховна дія та активізація, це сукупність умов життєдіяльності особистості, що цілеспрямовано впливають на її свідомість та поведінку з метою формування певних загально-людських та професійних якостей, переконань, ціннісних орієнтацій та потреб.

З нашої точки зору соціально-виховне середовище та соціально-виховна робота поняття взаємопов'язані, тому повинні розглядатись в сукупності.

Актуальні питання організації соціально-виховного процесу вищих навчальних закладів досліджували О. Корольчук та М. Поночовний, які

трактують, що сьгоднішні студенти вищих навчальних закладів – це майбутні працівники владних структур, державні діячі, фахівці різних професійних галузей, носії інтелектуального потенціалу початку ХХІ століття, творці нових культурних та професійних здобутків. Тому одним із складних завдань, що стоїть перед вищими навчальними закладами, є створення умов для розвитку і становлення студента в різних соціумах життєдіяльності студентської молоді, які мають органічну єдність потреб та інтересів як суб'єктів виховання, так і суспільства [3, с. 9].

Слушною є думка науковців, які вважають, що соціально-виховна робота вищих навчальних закладів покликана регулювати поведінку майбутніх спеціалістів так, щоб вона зміцнювала в майбутньому їх авторитет, допомагала у повсякденній діяльності здійснювати співпрацю з колегами, підлеглими, хворими тощо [2, с. 268].

Ми, враховуючи всі наукові трактування та узагальнення щодо поняття "соціально-виховна робота", пропонуємо розглядати її як особливий вид діяльності вищих навчальних закладів, зокрема медичного. Тому вважаємо цей процес спеціально організованою позанавчальною діяльністю, спрямовану на формування моральних, культурних та професійних цінностей студентів вищої школи, що визначатимуть їхню поведінку як майбутніх висококваліфікованих фахівців.

Ми у своєму дослідженні щодо організації соціально-виховної роботи в системі вищих медичних навчальних закладів визначили напрями та їх зміст, за якими прагнули побачити позитивний результат.

Важливим є той факт, що суттєва кількість напрямів соціально-виховної роботи вищих навчальних закладів базується на морально-етичних принципах та цінностях. Морально-етичні принципи в загальній формі розкривають зміст соціально-виховної діяльності, виражають вимоги до моральної сутності майбутніх фахівців гуманних професій, їх професійного призначення та характеру взаємовідносин з іншими, а саме: повага гідності кожної людини, довіра та взаємодія у вирішенні тих чи інших проблем, конфіденційність тощо [2, с. 269].

Нами визначено зміст соціально-виховної роботи вищих навчальних закладів за напрямом морально-етичного виховання, як провідного напрямку у формуванні майбутнього професіонала-медика.

Морально-етичний напрям соціально-виховної роботи у вищих навчальних закладах має бути спрямований на формування фахових професійних якостей та цінностей майбутніх випускників вищої медичної школи. Кожен студент має прагнути до чогось прекрасного, доброго, прагнути до вдосконалення морально-етичних цінностей та майбутніх професійних якостей, прагнути розвивати любов до своєї майбутньої професії, самоформувати в собі фахову дисциплінованість,

відповідальність, скромність, милосердя та знати свої професійні і громадські обов'язки.

Морально-етичне виховання розпочинається з моралі, етики та віри в моральні ідеали. Мораль як форма суспільної свідомості є узагальненням правил, норм та вимог, які регулюють відносини людей та їхню поведінку. Метою морально-етичного виховання людини є формування стійких морально-етичних потреб, якостей, почуттів та навичок поведінки на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі та етики, участь у професійній практичній діяльності [4, с. 80].

Тому завданнями морально-етичного напрямку соціально-виховної роботи повинно стати: стимулювання розвитку стійких моральних якостей, формування морально-етичних почуттів та переконань у студентів; розвиток морально-етичної свідомості студентів вищої школи; виховання та закріплення позитивних рис характеру (доброти, чуйності, щедрості, чесності, терпимості та ін.); формування морально-етичних потреб у фаховому самовдосконаленні та самовихованні.

У даному напрямі соціально-виховної роботи студентам вищих медичних навчальних закладів потрібно систематично роз'яснювати морально-етичні норми суспільства та організовувати їхню діяльність відповідно до цих норм.

Обов'язковими та необхідними формами соціально-виховної роботи морально-етичного напрямку у вищих навчальних закладах слід вважати морально-етичні бесіди, відверті розмови, диспути, лекції, тематичні вечори.

Вагоме значення у соціально-виховній роботі зі студентами вищої школи мають бесіди на морально-етичні теми, а саме "Професійне добро чи зло", "Моральність професії медика", "Які професії є гуманними" тощо. Бажано, щоб викладачі-куратори забезпечили зустріч з видатними випускниками цих же вищих навчальних закладів.

Наступним напрямом соціально-виховної роботи в системі вищих медичних навчальних закладів ми визначаємо трудовий напрям. Праця виступає як цілеспрямована, соціально обумовлена діяльність людини, заснована на практичному освоєнні довкілля, перетворенні його згідно зі своїми потребами. У процесі трудової діяльності людина не тільки змінює природу, але і змінюється сама. Ці зміни мають багатоаспектний характер. Трудовий напрям виховання студентської молоді з давніх-давен виступав як важлива педагогічна тенденція. Український народ завжди вважав працю та будь-яку трудову діяльність першоосновою буття людини та нації.

Ряд видатних вчених М. Пирогов, М. Стельмахович, В. Сухомлинський та інші вбачали в праці велику перетворювальну силу, яка забезпечувала прогресивний розвиток суспільства в цілому та окремо кожної людини. Праця студента, яка включена до системи вищої освіти, є умовою всебічного розвитку, дієвим фактором його

громадянського становлення та засобом підготовки як до життя, так і до професійної діяльності.

Слушною у даному напрямі соціально-виховної роботи зі студентами вищих навчальних закладів є думка К. Ушинського, який трактує: "Саме соціальне виховання, якщо воно бажає щастя людині, повинно виховувати її не для щастя, а готувати до праці життя" [6, с. 67].

В умовах структурної перебудови народного господарства, переходу до нових соціально-економічних відносин, упровадження інтенсивних технологій і пов'язаних із ними технічних засобів, створення та розвитку різних форм власності (державна, кооперативна, орендна, акціонерна, приватна тощо), становлення ринку, у тому числі і ринку праці, змінюється характер та зміст праці і, отже, підготовка до неї підростаючого покоління.

У сучасних умовах трудовий напрям виховання студентів повинен бути орієнтований на формування соціально-значущих знань, ціннісних орієнтацій, особистісних якостей, що відповідають динаміці соціально-економічних перетворень у країні і необхідних для адаптації у сфері виробництва з різними формами власності, а також ефективної творчої праці в умовах підвищення вимог до компетенції, рівня професіоналізму на ринку праці. Досягти цього можливо за рахунок формування системи відносин до самої праці. Впливаючи на учасників праці, ці відносини є основою для вироблення соціально-значущих якостей особистості.

У цілому, трудове виховання студентів вищих медичних навчальних закладів являє собою процес їхнього залучення до різноманітних організованих видів професійної та суспільно корисної праці з метою передачі їм мінімуму виробничого досвіду, трудових умінь і навичок, розвитку в них творчого практичного мислення, працьовитості, свідомості робочої людини.

Завданнями трудового напрямку соціально-виховної роботи ми вважатимемо: формування позитивного та творчого ставлення до своєї майбутньої обраної професії; формування високих морально-професійних якостей – професійна відповідальність, цілеспрямованість, працьовитість, чесність; розвиток професійно-творчого мислення, формування психологічної готовності до фахової праці тощо.

Найбільш ефективними формами соціально-виховної роботи трудового напрямку є: "День праці", "День професії" та інші. Ми вважаємо, що доцільно також використовувати такі форми роботи, як: організація трудових свят, виставок, ярмарок за тим чи іншим професійним фахом, екскурсій за фаховим напрямом, професійно-ділові ігри тощо. Методами в цьому напрямі можуть стати: методи формування свідомості майбутнього лікаря та методи формування поведінки майбутнього лікаря.

Третім напрямом соціально-виховної роботи зі студентами щодо формування деонтологічної культури ми обрали професійно-

орієнтований напрям. Значення даного напрямку є особливо важливим для майбутніх фахівців медичної сфери.

Під час опитування студентів: "Чому саме таку професію на майбутнє Ви обрали?" – відповіді ми почули різні. Більшість опитуваних студентів дали такі відповіді: "престижно", "люблю дітей", подобається носити білий халат тощо. Проте відповіді, що "обираю професію лікаря, бо це – моє покликання", майже не зустріли.

Професійно-орієнтовне виховання майбутнього спеціаліста є частиною суспільного виховання. Тому основним змістом професійно-орієнтовного напрямку соціально-виховної роботи ми вважатимемо:

- розкриття перспектив медичної галузі;
- визначення місця обраної професії у суспільстві;
- усвідомлення студентами перспектив вдосконалення своєї професії та професійного зростання;
- формування емоційно-позитивних уявлень про умови роботи в обраній професії;
- визначення необхідності засвоєння обсягу умінь та навичок, яких вимагає обрана професія тощо.

Професія, яка відповідає інтересам та нахилам людини, викликає у неї задоволення. Особиста значущість професії підвищується, якщо вона престижна та має творчий характер. Одні професії відходять у минуле, інші – з'являються та набувають вагомого значення. Проте професія лікаря та професія педагога залишається завжди актуальною та важливою.

Тому даний напрям повинен ґрунтуватись на допомозі у виявленні професійних здібностей та нахилів, морального ставлення до вибору своєї професії, розуміння важливості виконання свого професійного обов'язку – лікувати хворих та надавати допомогу тим, хто її потребує незалежно від раси, статусу та фінансового становища.

Специфіка організації професійно-орієнтовного виховання студентів вищих навчальних закладів полягає у забезпеченні засвоєння ними пропонованого еталонного зразка дій із удосконалювання особистості шляхом надання інформації про конкретний зразок професійного виховання, спонукання студентів наслідувати моральному взірцю, надання студентам допомоги в оволодінні засобами і способами професійного самовиховання.

Таким чином, організація професійного самовиховання студента передбачає: наявність інформації про його роль і місце в прогресивному розвитку його особистості, а також про форми, способи та засоби здійснення; пробудження потреби в професійному самовихованні; стимулювання діяльності з цього виду діяльності [5, с. 45].

Організація соціально-виховної роботи за професійно-орієнтовним напрямом передбачає розв'язання завдань трьох етапів:

- перший етап пов'язаний із формуванням у студентів уваги до ідеї професійного виховання, висуненням перспектив. Такі перспективи повинні спонукати студентів шукати шляхи професійного самовдосконалення;

- другий етап полягає в безпосередній практичній діяльності студентів за обраним фахом;

- третій етап покликаний формувати у студентів потребу в систематичній роботі над собою.

Враховуючи вище викладений матеріал та проведену методичну роботу зі студентами вищих медичних навчальних закладів, нам вдалося:

- розширити зміст організації соціально-виховної роботи вищого медичного навчального закладу;

- уточнити трактування понять "соціально-виховне середовище" та "соціально-виховна робота вищого медичного навчального закладу".

Але подальшого розвитку набули організаційні форми соціально-виховної роботи щодо формування фахового професіоналізму студентів в системі вищих медичних навчальних закладів України.

Список використаних джерел

1. Бех І. Д. Виховання сучасної вузівської молоді / І. Д. Бех // Філософія освіти XXI століття: проблеми і перспективи : зб. наук. праць. – К.: Знання, 2000. – Вип. 3. – 520 с.
2. Енциклопедія освіти / Академії педагогічних наук України; [головний ред. В. Г. Кремень]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
3. Корольчук О. П. Організаційно-виховна робота серед студентів / О. П. Корольчук, М. І. Поночовний // Освіта – 2001. – 25 лип. – 1 серп. (№ 40-41). – С.8-15.
4. Кочанова Н. В. Організація виховної роботи : [довідкове видання] / Н. В. Кочанова – Харків, Веста: Вид-во "Ранок", 2008. – 256 с.
5. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность / А. Н. Леонтьев. – М.: Политиздат, 1975. – 278 с.
6. Ушинський К. Д. Праця в її психічному та виховному значенні. Твори: В 6-ти т. / К. Д. Ушинський. – К., 1954. – Т. 1. – С. 98.

This article deals with the organization and content of social and educational work in the system of higher medical education in its various manifestations, namely, moral and ethical, labor and professional-oriented.

Keywords: social and educational environment, socio-educational work, students, socialization.

Отримано 24.6.2013